

Säännöstelyn purkaminen Ruotsin tapaan*

EWA RABINOWICZ

Ei ole kovinkaan helppoa antaa lyhyen esityksen puitteissa kattavaa kuvaa Ruotsin uudistuksesta. Käsittelenkin lyhyesti seuraavia pääkysymyksiä:

- maatalouspoliittisen päätöksen sisältö koskien periaatteita, pysyviä toimenpiteitä ja ylimenokauden toimenpiteitä
- päätöksen tärkeimmät seuraukset
- uudistus *public choice*-näkökulmasta
- uudistuksen mielekkyys mahdollisen EY-jäsenyyden lähetessä

Maatalouspoliittinen päätös

Maatalouspoliittista päätöstä on perusteltu joukolla peruseriaatteita. Maataloustuotantoa täytyy esim. koskea samat ehdot kuin muita elinkeinoja. Samoin tuottajille tulee antaa korvaus vain sellaisista tuotteista ja palveluista, joilla on kysyntää. Uudistuksen tärkein elementti on sisäisen markkinasäännöstelyn poistaminen 1. heinäkuuta 1991 lähtien. Rajojen suojaaminen on jätetty ennalleen odoteltaessa GATT-neuvottelujen lopputulosta. Säännöstelyn purkaminen maan sisällä ei ole täydellistä; tiettyjä säännöksiä, esim. raaka-ainekustannusten tasaus, tulee säilymään. Myös Norrlandin maatalouden hintatukea jatketaan. Maatalouspoliittinen päätös käsittää myös uusia toimenpiteitä; osa luonteeltaan pysyviä, osa ylimenokautena voimassaolevia. Pysyviin toimenpiteisiin kuuluu: tuki peltomaan metsittymisen estämiseksi suorina maksuina maatalouselinkeinon harjoittajille valtion budjetista (250 milj. kruunua), lisätty haja-asutusalue-tuki (100 milj. kruunua), biopolttoaineiden tuki (500 milj. kruunua) sekä maanviljelijöiden »starttiraha».

* Esitelmä Kansantaloudellisen Yhdistyksen teemailtapäivänä 27. 11. 1990.

Ylimenokauden aikana säännöstely on voimassa yksinkertaistetussa muodossa. Esimerkiksi viljan lunastuskäytäntö säilytetään 1993/1994 saakka. Lunastushinta on siihen mennessä pudonnut 0,90 kruunuun. (Tämänhetkinen lunastushinta = 1,30 SEK). Yksinkertaistettu maidonhintasäännöstely säilyy niinkään. Myös öljykasvien pinta-ala pidetään ennallaan koko muutosperiodin ajan. Ylimenokauden toimenpiteet, kustannuksiltaan yhteensä 10,7 mrd. SEK, käsittävät mm. alenevan suoran tulotuen, jota maksetaan viiden vuoden ajan. Tuen lasketaan maksavan 5,6 mrd. SEK. Lisäksi panostetaan 3,9 mrd. SEK toimenpiteisiin, joilla peltomaata muutetaan pysyvästi käytettäväksi muuhun kuin elintarviketuotantoon. Toimenpiteisiin sisältyy myös tuki pahoin velkaantuneille viljelijöille sekä maatalouselinkeinon harjoittajille, jotka haluavat lopettaa maidontuotannon.

Analyysi seurauksista

Muutoksen edellyttämät toimenpiteet ovat monimutkaisia, sillä niiden yksityiskohtainen muoto kävi selväksi vasta kauan sen jälkeen, kun päätös oli tehty. Tästä johtuen säännöstelyaste tulee lisääntymään muutoskaudella huomattavasti. Tätä kuvannee parhaiten panostaminen laajamittaiseen laiduntamiseen yhtenä sellaisena toimintana, mihin muutosavustukset saattavat kohdistua. Kuten helposti voidaan havaita, syntyy joukottain toimeenpano- ja kontrolliongelmia: ensiksi on lyötävä lukkoon eri laiduneläinten alhaisin lukumäärä, sitten on vielä laskettava laitumella käyvien eläinten määrä talonpoikien mailla — kallis ja tuskin houkutteleva tehtävä. Vielä ongelmallisempaa on se, että monet ylimenokauden toimista, kuten esim. laajamittainen lai-

duntaminen, eivät ole kannattavia ilman subventioita. Toivottu muutos tulee siten päätymään samantien, kun subventointi on lakanut ja niin ollaan takaisin »lähtöruudussa». On saatu aikaan vain se, että ongelma siirtyi ajallisesti viisi vuotta eteenpäin.

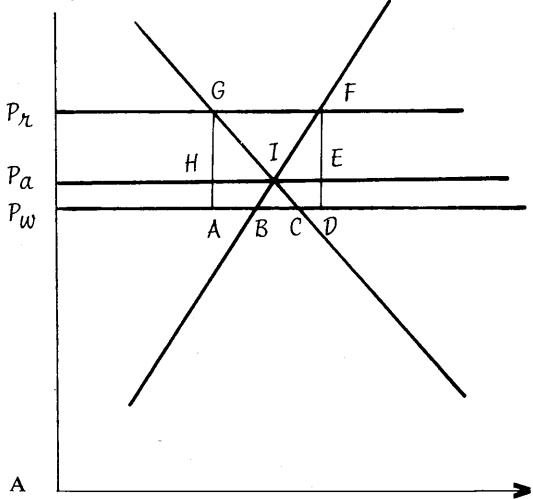
Tarkasteltaessa uudistuksen pitkäaikaisia seurauksia voidaan panna merkille, että se ei seuraa oppikirjojen ohjeita. Silloin tukea vähennettäisiin eniten tällä hetkellä eniten tuettujen tuotteiden osalta, koska juuri niistä arvellaan aiheutuvan suurimpien kansantaloudellisten tappioiden. Nyt ei seurata myöskään perinteisiä tuen alentamisen malleja, joissa tukea alennetaan kaikkien tuotteiden osalta prosentuaalisesti yhtä paljon. Sisäisen markkina säännöstelyn purkaminen (ts. vientituen poistaminen) johtaa nimittäin sellaisten tuotteiden hinnanlaskuun, joilla rajojen suojauksen ollessa tämänhetkiselällä tasolla tarjonta ylittää kysynnän. Hintatuki laskee eniten ylitarjottujen tuotteiden ollessa kyseessä. Konkreettisella tasolla päätös merkitsee sitä, että eniten sopeutumista vaaditaan viljatuotteissa, kun taas maidon osalta vaikutukset tulevat olemaan suhteellisen vähäisiä. Taulukossa 1 näkyvät kunkin tuotteen odotettu hinnanlasku sekä tuen taso vuonna 1989 mitattuna PSE-menetelmällä.

Kuten taulukosta käy ilmi, hinnanlaskun suhde tuen tasoon on lähes käänteinen. Tämä ei ole sattuma vaan tulosta aiemmasta politiikasta, joka suosi viljaa vähiten tehottomana tuotteena. Esimerkiksi vuoden 1977 maatalouspoliittisessa päätöksessä todettiin eks-

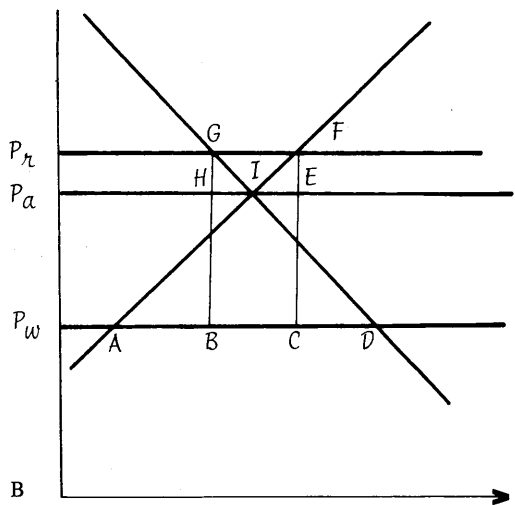
plisiittisesti, että ylijäämän vienti hoidettaisiin viljana. Uudistus ei siis ole tehokas komparatiivis-staattisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Tätä kuvaavat seuraavassa kaksi maitoja viljamarkkinoiden periaatekuviota (kuviot 1a ja 1b).

Kuvio 1. Periaateuunnos säännöstelyn purkamisen seurauksista hyvinvointinäkökulmasta (Ruotsissa)

1 a Viljamarkkinat

1 b Maitomarkkinat

P_w = maailmanmarkkinahinta

P_r = tämänhetkinen säännöstely hinta

P_a = hinta säännöstelyn poistamisen jälkeen

Taulukko 1. Uudistuksen hintavaikutukset ja tuen taso vuonna 1989

	Arvioitu hinnanlasku ¹	PSE 1989 ²
Vilja	20 %	24 %
Naudanliha	9 %	61 %
Sianliha	5 %	35 %
Maito	3 %	62 %

¹ Lähde: Jonasson (1989)

² Lähde: OECD (1990)

Säännöstelyn poistamisen tuoma hyvinvointivoitto on yhtä kuin kuviossa alue GADFI viljan osalta ja GBCFI maidon osalta. Jäljelle jäävä hyvinvointitappio on vastaavasti IBC ja IAD.

Uudistuksen vaikutukset kuluttajille jäävät suhteellisen kohtuullisiksi. Kun otetaan huomioon yllä mainitut hintojen laskut tuottajaportaassa sekä se, että raaka-aineiden osuus loppuhinnasta on 32 prosenttia koko maatalouden osalta, jää vaikutukseksi kuluttajille 3—4 prosentin hinnanlasku. Sisäisestä säännöstelyn purkamisesta on kuitenkin paljon hyötyä dynaamisesta näkökulmasta katsottuna. Ensinnäkin se merkitsee perustavaa laatua olevaa institutionaalista muutosta. Valtiovallan vastuu tietyn hinta- ja tulotason ylläpitämisestä maatalouden alalla päättyy ja maataloussektorista tulee tasavertainen yhteiskunnan muiden elinkeinoalojen kanssa. Tulopäämäärä, joka on ajoittain ollut maatalouspolitiikan tärkein päämäärä, poistuu. Ajan mittaan päätös merkitsee pitkälle meneviä muutoksia maatalouden instituutioille ja järjestöille, eikä kaikkein vähiten osuustoiminnalle. Sen tehokkuutta testataan jatkossa ennemminkin tavaramarkkinoilla kuin »poliittisilla markkinoilla». On kuitenkin olemassa riski, että osuustoiminta vahvan asemansa perusteella monopolisoi markkinoita.

Toiseksi tällaisen institutionaalisen uudistuksen eloonjäämis-mahdollisuuksien pitäisi olla paremmat, edellyttäen että se toteutetaan alkuperäisten aikomusten mukaisesti. Pysyväksi ei jäänyt kuusikymmentäluvun maatalouspoliittinen uudistus, jonka piti »hintaprässin» avulla supistaa omavaraisuusaste alimmillaan 80 prosenttiin. Paine alaspäin lakasi ja jonkin ajan kuluttua seurasi voimakas tuotantoekspansio. Koska säännöstelykoneisto oli yhä olemassa, oli helppo »ruuvata hant kiinni» uudelleen.

Otettaessa kolmanneksi huomioon ulkoiset seikat, kuten valmiustekijät tai maaseudun biologinen monimuotoisuus, löytyy argumentteja korkeamman huoltotason puolesta maidontuotannossa, kun taas vastaavia argumentteja puuttuu viljantuotannon osalta.

Neljäntenä seikkana tuojien harjoittamaan protektionismiin suhtaudutaan GATTin puitteissa hyväksyvämmiin kuin viejien harjoittamaan protektionismiin. Huomattava on kuitenkin, että uudistus on saanut silmiinpistävän kotimarkkinaleiman, koska myös tuonin odotetaan laskevan tuontitavaroiden käydessä suhteellisesti kalliimmiksi. Tätä vaikutusta estäisi kuitenkin rajojen suojausasteen alentaminen GATTin puitteissa.

On vielä muistettava, että uudistuksessa on selviä merkkejä ristiriitaisista tendensseistä. Tämä vaikuttaa yllä luonnostellun kuvan vastaisesti. Tärkeintä on asennoituminen vientisubventioihin, joiden poistaminen on uudistuksen ydinkysymys. Maatalousvaliokunta asettuu tosin Ruotsin GATT-neuvottelujen linjan taakse, mikä merkitsee subventioiden eliminoimista. Valiokunta asettaa kuitenkin tukensa ehdoksi, että GATT onnistuu saamaan aikaan sopimuksen »kauppaa vinouttavan tuen poistamiseksi». Tie on siis valmisteltu mahdollisen perääntymisen varalta! Kun muistetaan, että vaara GATTin epäonnistumisesta on nyt lähellä, saattaa se merkitä sitä, että subventiot jäävät jossakin muodossa jäljelle ja uudistus pilataan. Toinen olennainen seikka on, että tuottajille lähetetään ristiriitaisia signaaleja: uudistuksen pitkäntähtäimen sanoma on markkinoihin sopeutuminen ja markkinasuuntautuminen. Tämän kanssa sopusuunnassa olevan ylimenokauden ohjelman pitäisi rajoittaa tulojen kompensoimiseen maatalouselinkeinon harjoittajille korvauksena maatalouspolitiikan yli viisikymmentävuotisen »yhteiskuntasopimuksen» murtamisesta. Mahdollisesti olisi voitu myös panostaa uusien markkinahenkisten instituutioiden rakentamiseen korvaamaan vanhaa säännöstelykoneistoa. Korvausrahat taskussaan tuottajat voitaisiin sitten jättää rauhassa itse päättämään miten muutos tulee hoitaa. Sen sijaan muutosohjelma sisältää prosessin yksityiskohtaisen ohjauksen. Tämä luo hämmennystä ja saattaa jopa herättää odotuksia tulevista (pysyvistä) subventioista toiminnoille, jotka eivät ole pitkällä tähtäimellä kannattavia.

Bioenergiatuotannon subventiot muodosta-

vat vielä yhden varteenotettavan seikan. Maatalouspoliittiseen päätökseen on liitetty laajoja panostuksia bioenergiaan, osittain ylimenokauden aikaisia (mm. energiametsien istutusavustus), osittain pysyviä toimenpiteitä 500 miljoonalla biopolttoaineiden markkinoiden »luomiseksi». Mikäli tämä merkitsee sitä, että pitkällä tähtäimellä päädytään huomattavaan subventoituun bioenergiatuotantoon pelto- mailla, on pikemminkin jouduttu ojasta allikkoon. Yhteiskuntataloudellisesti on nimittäin kalliimpaa viljellä energiametsiä kuin viljaa (Bolin ym. 1988).

Public choice -näkökulma

On siis vaikeata tulkita uudistusta lähtien puhtaasti taloustieteellisestä rationaalisuudesta. Sitä voi ymmärtää vain ottamalla huomioon sen poliittisen prosessin, joka on johtanut sen toteutumiseen. Uudistus heijastaa tavallaan Ruotsin talouden kaksijakoisuutta markkina- ja säännöstelysuuntautuneiden ratkaisujen välisen tienvalinnan edessä. Tai ehkä se kuvaa perääntymistä pitkälle viedystä detaljihajauksesta, mikä kuitenkin tapahtuu epäröiden ja suurella tuskalla.

Uudistusta edelsi pitkäaikainen maatalouspoliittinen keskustelu, joka alkoi kirjan »Makten över maten» (Bolin ym. 1985) julkaisemisesta. Kirja herätti suurta kohua (ks. lehdistökeskustelun analyysi Palmgren, 1985). Se puhui innokkaasti täydellisen säännöstelyn purkamisen puolesta ja asetti kyseenalaiseksi suosittujen, konsensusta luovien argumenttien kuten valmiustekijöiden merkityksen. Maatalouskysymys oli täten tuotu poliittiseen päiväjärjestykseen. Kirja on tyypiltään laajoja puheenvuoroja sisältävä ja siinä selvitetään myös maataloustuen talouspoliittisia kysymyksiä, mikä osaltaan edesauttoi keskustelun laajenemista suurempaan keskustelijoiden piiriin. Maatalouspolitiikan monimutkainen luonne, joka on seurausta yksityiskohtaisten säännösten paljoudesta, on muutoin toiminut tehokkaana mukaan tulon esteenä asiantuntijoiden tiukasti rajatun piirin ulkopuolisille

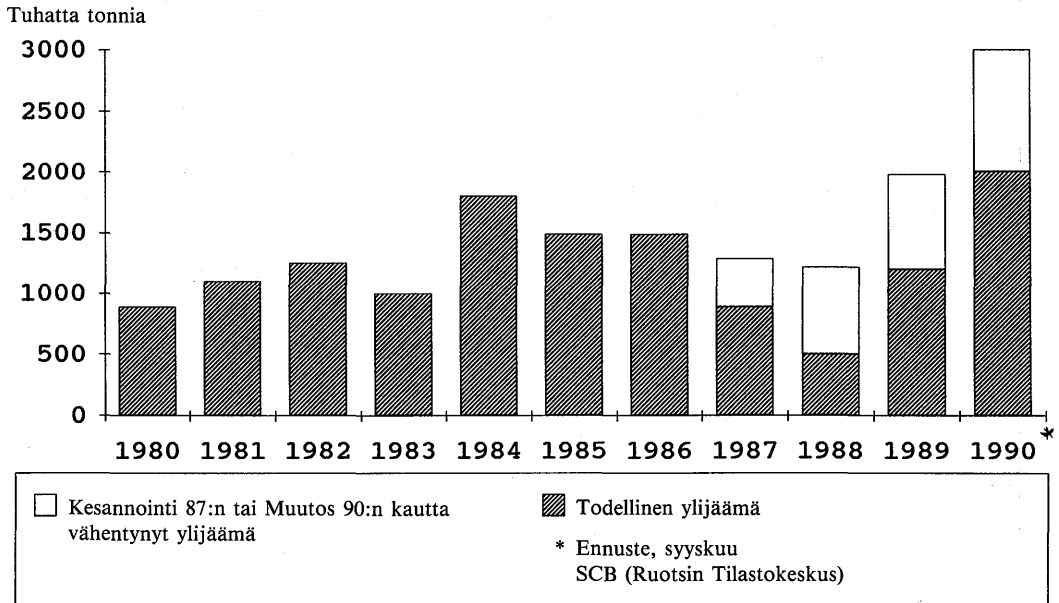
keskustelijoille. Kirja sisälsi myös kvantitatiivisen arvion silloisen politiikan hyvinvointitappioista, minkä ympärillä väittelyn polttopiste paljolti liikkui.

Sisäinen keskustelu osui yksiin maatalouspolitiikan lisääntyvän kritiikin kanssa myös kansainvälisellä tasolla. Kritiikkiä esitettiin mm. OECD:n ja Maailmanpankin taholta (ks. esimerkiksi *World Development Report 1986*). Sekä kansainvälinen että kotimainen keskustelu perustui pääasiassa vanhoihin tuttuihin argumentteihin kuten tuen vaikutusten kapitalisointi maan hinnoissa, politiikan regressiiviset tulonjakovaikutukset, pysyvän ylituotannon riski ym. Nämä argumentit kohtasivat kuitenkin aikaisempaa suotuisamman maaperän, koska yleisönkin tietoisuuteen olivat tulleet enenevässä määrin maatalouspolitiikan negatiiviset vaikutukset, esim. vaikeasti käsiteltävä ylijäämä, korkea budjetin kuormitus, poikkeuksellisen alhaiset maailmanmarkkinahinnat sekä lisääntyvät kauppapoliittiset konfliktit. Tuloksena oli, että harjoitettua politiikkaa ei enää pidetty oikeutettuna, mikä oli likipitäen välttämätön edellytys uudistuksen toteuttamiselle. Useat tutkimukset (ks. esimerkiksi *Tweeten 1989*) todistavat muuten »maatalousfundamentalismien» olemassaolosta — syvälle juurtuneesta sympatiasta maanviljelijöitä ja heidän ongelmiaan kohtaan. Tällaiselle ei löydy vastinetta muilla sektoreilla.

Katsottaessa parlamentaarista tilannetta on pantava merkille, että Ruotsia ovat hallinneet vuodesta 1982 lähtien sosiaalidemokraattiset vähemmistöhallitukset. Näin ollen keskustapuolueen rooli sekä oikeiston että vasemmiston potentiaalisena yhteistyökumppanina vahvistui. Tämä vaa'ankieliasema on tietysti vaikeuttanut maatalouspolitiikan uudistuspyrkimyksiä.

Tämänhetkistä uudistusta ovat edeltäneet monet aikaisemmat yritykset ja ehdotukset. Viljasektorilla, missä ylijäämätilanne oli kaikista akuutein (*kuvio 2*) viljaryhmä on keskustellut useista ajateltavissa olevista ratkaisuista (Ds Jo 1986:6). Ryhmä asetettiin selvän valinnan eteen tuotannonohjauksen ja hinnanlaskujen välillä. Ratkaisuksi ehdotettiin tila-

Kuvio 2. Viljantuotannon ylijäämät v. 1980—1990

päistä kesannointiohjelmaa. Ryhmä päätyi ts. siirtämään ongelmaa eteenpäin. Yrityksistä ottaa tuotantokiintiöt käyttöön viljasektorilla on kuitenkin luovuttu. Eräs tuotantokiintiöjärjestelmä otettiin käyttöön maidontuotannossa vuonna 1985, nimittäin kaksihintajärjestelmä. Kiintiöt on kuitenkin myöhemmin lakkautettu (1989). Useita muita ehdotuksia saatiin keskusteluosapuolilta tai organisaatioilta, joita voidaan kutsua »ulkopuolisiksi». TCO (Ruotsin Virkamiesliitto) ehdotti yleistä pinta-alalisää yhdistettynä alhaisempiin hintoihin. G. Wetterberg (joka toimii Julkisen talouden tutkimuksen asiantuntijaryhmässä valtiovarainministeriössä) lanseerasi ajatuksen »käyttäjätuesta» (DS 1988:54), joka maksettaisiin prosentuaalisena lisänä verotettavasta nettotulosta. Pitkäaikaiselvityksen liitteessä (Bilaga 13, LU 87) kirjoittaja on yhdessä O. Bolinin kanssa ehdottanut tuontikiintiöiden käyttöä maatalouden ainoana tukimuotona. Tämän seurauksena sisäiset säännökset ja vientisubventiot poistettaisiin. Esitys oli siten jokseenkin samansisältöinen kuin nykyinen uudistus pääaineeksiltaan.

Vuonna 1988 asetettiin elintarvikepoliittinen työryhmä (*livsmedelspolitiska arbetsgruppen LAG*), jota voidaan pitää epävirallisena maatalouden selvityselimenä. Työryhmää johti M. Sohlman, sillä hetkellä matalousministeriön valtiosihteeri (aikaisemmin valtiovarainministeriön budjettipäällikkö). Selvityselimen kaksi pääsihteeriä tulivat FOA:sta (*Försvarets Forskningsanstalt*) ja valtiovarainministeriöstä sen sijaan, että he olisivat aikaisemman käytännön mukaisesti tulleet maataloussektorin omasta byrokratiasta. Selvitystyöryhmän esitys, joka muodostaa tämänhetkisen uudistuksen pohjan, esiteltiin syksyllä 1989 (DS 1989:63). Verrattaessa LAG-esitystä lopulliseen uudistukseen on kuitenkin huomattavissa tuntuja eroja. Tuntuvin kaikista on uudistuksen kokonaiskustannus, joka on noussut 5,5 miljardista 13,6 miljardiin kruunuun mm. pitkäaikaisemmän ja avokätisemmän muutosvaiheessa jaettavan tuen johdosta.

LAG-työryhmän ehdotus oli lisäksi markkina-suuntautuneempi. Nyt jäljelle jääviä säännöksiä, kuten esimerkiksi raaka-ainekus-

tannusten tasaus, ehdotettiin poistettavaksi. Ehdotus ei sisältänyt myöskään biopolttoaineiden subventioita. Ehdotus ei kuitenkaan saanut eduskunnan enemmistön tukea ja sitä jouduttiin siten »rakentelemaan» poliittisen prosessin kautta enemmistötuen saamiseksi. Biopolttoaineiden subventiot ja muodolliset muutossäännöt ovat näytelleet suurta osaa tässä poliittisessa päätöksentekoprosessissa.

Maatalouspoliittinen uudistus, Ruotsi ja EY

Yksi väistämätön kysymys on Ruotsin maatalouspolitiikan uudistuksen mielekkyys otettaessa huomioon Ruotsin liittyminen EY:öön lähitulevaisuudessa. Asenne Ruotsin jäsenyyteen yhteismarkkinoilla on muuttunut radikaalisti vain muutaman vuoden kuluessa. Joitakin vuosia sitten edes *moderata samlingspartiet* — puolueista EY-ystävällisin — ei uskaltanut avoimesti puhua Ruotsin jäsenyyden puolesta. Nyt on olemassa eduskunnan päätös, jonka mukaan Ruotsi anoo EY-jäsenyyttä. Mikäli antaudutaan kiusaukselle olla jälkiviisas, voidaan luonnollisesti todeta, että uudistus on ollut »tarpeeton». Ruotsin aikaisemman politiikan ja yhteisön maatalouspolitiikan (CAP) välillä on suuria yhtäläisyyksiä. Palaamme siis järjestelmään, joka muistuttaa nyt jätettävää. Uudistuksen liikkeelle panevat voimat, maatalouden ylijäämä ja sen käsitteily muodostavat koko yhteisölle yhteisen ongelmakentän. Jos siis suunnan muuttaminen EY-kysymyksessä olisi tapahtunut aikaisemmin, ei ts. ole todennäköistä, että maatalouspoliittinen uudistus olisi viety läpi. Tästä ei kuitenkaan seuraa, että uudistuksen aikaansaamat maatalouden ja elintarviketeollisuuden muutokset ym. välttämättä olisivat haitaksi mahdollisessa EY:öön liittymisessä. Mitä tulee Ruotsin maatalouteen, EY-jäsenyys tuo mukanaan alhaisemmat hinnat (taulukko 2), alhaisemman tuen tason, enemmän kilpailua kotimarkkinoilla ja paremman pääsyn EY:n sisäisille markkinoille. Sisäisen säännöstelyn

Taulukko 2. Tuottajahinnat OECD:n PSE-laskelmien mukaan Ruotsissa ja EY:ssä, 1989. Vuosikeskiarvo, SEK/kg

	EY	Ruotsi
Vehnä	1,20	1,40
Ohra	1,15	1,36
Rypsi ml. suora tuki	2,68	3,15
Sokeri	2,30	2,39
Maito	2,11	2,85
Naudanliha	21,65	28,54
Sianliha	11,99	14,92
Siipikarja	8,81	11,73
Lammas	27,43	24,60
Kananmunat	7,54	8,12

purkamisen seurauksena oleva sopeutuminen alhaisempaan hintatasoon on siis toivottavaa. Voidaan kuitenkin huomauttaa, että EY:öön liittymisen yhteydessä suurimman sopeutumistaakan kantaa maidontuotanto, jonka hinnat vuonna 1989 olivat 35 prosenttia yli EY:n keskitason. Uudistuksen tärkein tunnusmerkki, maataloustuotannon markkinasuuntautuminen on hyödyksi myös lisääntyvää kilpailua silmälläpitäen. Tämä pätee erityisesti osuustoiminnallisen jalostusteollisuuden osalta, joka on perinteisesti ollut kotimarkkinasuuntautunut ja suojassa ympäröivän maailman kilpailulta.

Vaikkakin Ruotsin aikaisempi politiikka ja CAP ovat rakenteeltaan samanlaiset (joskus kuulee väitettävän, että Ruotsin politiikka on »ollut mallina» yhteisön politiikalle), kyse on periaatteellisista yhtäläisyyksistä eikä identtisistä sisäisistä säännöstelyjärjestelmistä. Ruotsin sisäiset säännökset siis häviäisivät ja ne korvattaisiin EY:n interventiojärjestelmällä. Tämä koskee erityisesti Ruotsin maitotalouden säännöstelyä, jota nyt puretaan. Tälle hyvin monimutkaiselle säännöstelylle ei löydy mitään vastaavaa EY:n puitteissa. Sen tärkein funktio on ollut antaa tuottajille mahdollisuus hinnoitella maitotuotteet suhteessa kysynnän hintajouksoon (korkea maidon hinta, alhainen voin hinta). Säännöstelyn tärkeimpänä aine-

sosana toiminutta sisäisten maksujen ja avustusten järjestelmää on käytetty neutraloimaan erilaisten tuotantoyhdistelmien vaikutuksia yksittäisten meijerien/yhdistysten kannattavuudelle.

EY-perspektiivistä näyttää sitävastoin vähemmän perustellulta muutosajanjakson toimenpidekausa, joka tähtää resurssien lunastamiseen maataloussektorilta, erityisesti viljantuotannon osalta. Näiden ostosten tarkoitus on estää dramaattiset hinnanlaskut painamalla tarjontaa alas. Sinänsä ei ole todennäköistä, että monetkaan tuottajat ryhtyvät toimenpiteisiin peltomaan käyttötarkoituksen muuttamiseksi pysyvästi (esim. metsä-/energiametsäistutuksilla) ennen kuin EY-kysymyksen on saatu selvyys. Mutta melkoinen määrä subventioita tullaan maksamaan muutoksesta, joka EY- näkökulmasta katsottuna saattaa osoittautua tarpeettomaksi.

Kirjallisuus

- Alternativ i jordbrukspolitik. *Rapport till ESO*. Ds 1988:54
- Bolin, O., Meyerson, P.-M. ja Ståhl, I. (1985): *Makten över maten*. SNS
- Bolin, O., Rabinowicz, E. ja von Zweigbergk, N. (1988): *Åkerfällan*. SNS
- Jonasson, L. (1989): Intern avreglering och arealersättning. *Rapport 22, Institutionen för ekonomi*, Sveriges lantbruksuniversitet.
- OECD. Tables of Producer subsidy equivalents and Consumer subsidy equivalents 1979—1989.
- Palmgren, A. (1985): »Debatten kring Makten över maten». *Företag och samhälle 4/85*. SNS, Stockholm.
- Spannmålsgruppen Ds Jo 1986:6.
- Svenskt jordbruk Bilaga 13 till LU 1987.
- Tweeten, I. (1989): *Farm Policy Analysis*. Westview Press.
- World Development Report 1986*. Washington D.C.